

Solutiones

ΠΡΩΤΟΝ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΠΙΛΥΣΕΩΣ Δογματικῶν ζητημάτων προτεθέντων τῷ ἀγιωτάτῳ Κυρίλλῳ.

Εἰ ὁ ἐπὶ πάντων Θεὸς χειρας, πόδας, ὀφθαλμοὺς, ὧτά τε καὶ πτέρυγας ἔχειν ὑπὸ τῆς θείας γραφῆς ὀνομαζόμενος, οὕτω παρ' ἡμῶν ὀφείλει νοεῖσθαι, οὐκ ἀνθρωποειδῶς ὡς ἐπὶ σώματος τῶν μελῶν λαμβανομένων· ἀσώματος γάρ· ἀλλὰ καθὼς ἐστὶν οὐσίας, οὕτω καὶ τὰ λεχθέντα τῆς οὐσίας ὄντα, μέλη θεία καὶ αὐτὰ κατὰ τὴν οὐσίαν ὑπάρχει.

ΕΠΙΛΥΣΙΣ.

Οἱ φρενὸς ὄντες ἐν καλῷ, καὶ τοῖς περὶ τῆς ἀρρήτου θεότητος λόγοις ἰσχνὸν ἐνιέντες τῆς ἑαυτῶν διανοίας τὸν ὀφθαλμὸν, ὀρῶσιν αὐτὴν παντὸς μὲν ὑπάρχουσαν ἐπέκεινα γενητοῦ, ὑπερανίσχουσαν δὲ καὶ παντὸς ὀξύτητα νοῦ καὶ φαντασίας σωματικῆς πέρα τε οὖσαν παντελῶς, καὶ καθά φησιν ὁ πάνσοφος Παῦλος "φῶς οἰκοῦσαν ἀπρόσιτον." εἰ δὲ ἀπρόσιτόν ἐστι τὸ περὶ αὐτὴν φῶς, πῶς ἂν αὐτὴν καταθρήσειέ τις; βλέπομεν γάρ "ἐν ἐσόπτρῳ καὶ αἰνίγματι, καὶ γινώ"σκομεν ἐκ μέρους." ἐστὶ τοίνυν ἀσώματος παντελῶς τὸ θεῖον, ἄποσον τε καὶ ἀμέγεθες, καὶ οὐκ ἐν εἴδει περιγράπτῳ. 550 τὸ δὲ οὕτως ἔχον ἐν ἰδίᾳ φύσει, πῶς ἂν ἐκ μορίων νοοῖτο καὶ μελῶν; εἰ γάρ τις δοίη τοῦτο ὑπάρχειν ἀληθές, ἀσώματος οὐκ ἔτι νοεῖται. τὸ γὰρ ὅλως ἐν σχήματι, πάντως που καὶ ἐν ποσῷ, τὸ δὲ ἐν ποσῷ καὶ ἐν τόπῳ· καὶ τὸ ἐν τόπῳ νοούμενον, οὐκ ἔξω περιγραφῆς. ταῦτα δὲ σωματῶν μὲν ἴδια, τῆς δὲ ἀσωμάτου φύσεως ἀλλότρια παντελῶς. οὔτε τοίνυν ὀφθαλμοὺς ἢ ὧτα, οὔτε μὴν χειράς τε καὶ πόδας ἢ πτέρυγας ἐπὶ Θεοῦ νοητέον, κἂν εἰ μὴ τις ἔλοιτο τυχὸν ὡς ἐν ἀπτοῖς καὶ παχέσι σώμασι τὰ τοιάδε νοεῖν, ἀλλ' ὡς ἐν ἰσχνῷ καὶ ἀύλῳ, καὶ κατὰ γε τὴν τοῦ Θεοῦ φύσιν· εὐηθες γὰρ παντελῶς τὸ βούλεσθαί τι τοιοῦτον ἐννοεῖν. πνεῦμα γὰρ ὁ Θεός· καὶ τοῦτο ὑπάρχων, πάντων ἔχει τὴν γνῶσιν, ἐφορᾷ πάντα καὶ κατασκέπτεται, λανθάνει δὲ αὐτὸν τῶν ὄντων οὐδέν. εἰ δὲ μορίων ἦτοι μελῶν ἢ θεία μέμνηται γραφή, πρὸς ἡμᾶς λαλοῦσα τὰ περὶ αὐτοῦ, ἰστέον ὅτι ἐξ ὧν ἴσμεν τε καὶ πεφύκαμεν εἶναι πρὸς ἡμᾶς διαλέγεται. οὐ γὰρ ἦν ἐτέρως ἡμᾶς νοεῖν δύνασθαι τὰ περὶ Θεοῦ. αἰτία τοίνυν καὶ πρόφασις ἀληθῆς τοῦ σωματικῶς περὶ Θεοῦ τοὺς πρὸς ἡμᾶς ποιεῖσθαι λόγους τὴν θεόπνευστον γραφὴν, καὶ νοῦ καὶ γλώττης ἐν ἡμῖν ἢ πτωχεία. ἀρρήτα γὰρ παντελῶς τὰ περὶ αὐτοῦ· καὶ οὐκ ἦν συνιέναι τι τῶν ἀναγκαίων δύνασθαι τοὺς ἐν ἀπτοῖς καὶ παχέσιν ὄντας σώμασιν, εἰ μὴ ἐν τάξει παραδειγμάτων τὰ ἑαυτῶν δεχόμενοι μέλη, μόλις οὕτως ἄνιμεν εἰς ἐννοίας ἰσχνὰς τὰς περὶ Θεοῦ.

551 "Ἐκτισεν ὁ Θεὸς ἐκ γῆς τὸν ἄνθρωπον "καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον "αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν." καὶ οἱ μὲν ὑπὸ τοῦ ἐμφυσηματος τὴν ψυχὴν λέγουσι δεδημιουργῆσθαι, ὡς ὑπὸ χειρῶν τὸ σῶμα· οἱ δὲ ὅτι τὸ ἐμφύσημα ἐκεῖνο ψυχὴ αὐτῷ γέγονεν· οἱ δὲ ἕτεροι πάλιν ὅτι τῷ κτισθέντι ἀνθρώπῳ ὀλοκλήρῳ ζωτικὴν δέδωκε δύναμιν τὸ ἐμφύσημα ἐκεῖνο· ἄλλοι δὲ ὅτι ὁ νοῦς ἐστὶ τὸ ἐμφύσημα τοῦτο, καὶ διώρισται τῆς ψυχῆς, καὶ τοῦτό ἐστι τὸ κατ' εἰκόνα, ὡς ἐκ τριῶν τούτων συνίστασθαι τὸν ἄνθρωπον, νοῦ καὶ ψυχῆς καὶ σώματος ἰδιαζόντως ἐν ἐνώσει. καὶ ἴδιον τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ ἢ ἀλλότριον τὸ ἐμφύσημα τοῦτό ἐστιν.

ΕΠΙΛΥΣΙΣ. Τὰ οὕτως ισχνὰ καὶ οὐκ εὐτριβῆ τῶν ζητημάτων, οὐκ ἀποφάσεως δεῖται δογματικῆς, ἐπαπορήσεως δὲ μᾶλλον καὶ βασάνου στοχαστικοῦ, μετὰ τοῦ μὴ ἀνέχεσθαι διαπίπτειν τὸν λόγον ἔαν ἔφ' ἃ μὴ προσῆκεν, ἤγουν ἔξω φέρεσθαι τοῦ εἰκότος. γέγραπται γάρ, ὅτι "ζητῶν ζήτηι, καὶ παρ' ἐμοὶ οἴκει." ὁ δὲ σαφῶς οὐκ ἔφη τὸ γράμμα τὸ ἱερὸν, πῶς ἂν τις ἐξηγοῖτο σαφῶς; οἷόν τι φημί ἐν τῷ τῆς κοσμοποιίας βιβλίῳ γέγραπται, ὅτι ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. καὶ ὅτι μὲν πεποίηκεν, ἔφη τὸ γράμμα τὸ ἱερὸν, καὶ ἀληθὲς ἐν πίστει τοῦτο δεχόμεθα. τὸ δὲ ὅπως ἢ πόθεν, ἢ τίνα τρόπον 552 παρήχθη πρὸς ὑπαρξιν οὐρανός τε καὶ γῆ καὶ τὰ ἕτερα τῶν κτισμάτων πολυπραγμονεῖν οὐκ ἀζήμιον· οὐ γὰρ δεῖ τοῖς βαθυτέροις ἐγκαθίεναι τὸν νοῦν. ὅσα τοίνυν μὴ σφόδρα σαφῶς ἢ θεία λέγει γραφή, ταῦτα χρὴ λανθάνειν, καὶ ἐν σιωπῇ παρατρέχειν. εἰ δὲ χρὴ κατατεκμαίρεσθαι μετὰ λογισμοῦ βλέποντος εἰς ὀρθότητα, φαμέν, ὅτι ὁ τῶν ὄλων δημιουργὸς ἔπλασε μὲν ἀπὸ γῆς τὸν ἄνθρωπον, ἦτοι τὸ σῶμα· ψυχῶσας δὲ αὐτὸ ψυχῇ ζῶση τε καὶ νοερᾷ, καθ' ὃν οἶδε τρόπον, παντὸς ἀγαθοῦ πράγματος ἔφεσιν τε καὶ γνῶσιν ἐγκατεβάλετο φυσικῶς αὐτῷ. τοῦτο γὰρ οἶμαι δηλοῦν τὸ εἰρημένον διὰ τοῦ μακαρίου εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου "Ἦν τὸ "φῶς τὸ ἀληθινὸν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς "τὸν κόσμον." τίκεται γὰρ τὸ ζῶον φυσικὴν ἔχον ἐπιτηδειότητα πρὸς τὸ ἀγαθόν. καὶ τοῦτο διδάξει γράφων ὁ πάνσοφος Παῦλος, ὅτι "αὐτοῦ ἐσμεν ποίημα, κτισθέντες ἐπὶ "ἔργοις ἀγαθοῖς, οἷς προητοίμασεν ὁ Θεὸς ἵνα ἐν αὐτοῖς "περιπατήσωμεν." διοικεῖται μὲν γὰρ ὁ ἄνθρωπος προαιρετικῶς καὶ τὰς ἡνίας πεπίστευται τῆς αὐτοῦ διανοίας, ὥστε ἐφ' ὅπερ ἂν βούλοιο τρέχειν, εἴτε πρὸς τὸ ἀγαθόν, εἴτ' οὖν πρὸς τὸ ἐναντίον. ἔχει δὲ ἡ φύσις ἐγκαταβεβλημένην ἑαυτῇ καὶ τὴν εἰς πᾶν ὀτιοῦν τῶν ἀγαθῶν ἔφεσιν τε καὶ προθυμίαν, καὶ τὸ ἐπιμελεῖσθαι θέλειν ἀγαθότητος καὶ δικαιοσύνης. οὕτω γὰρ τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν γενέσθαι 553 φαμέν, καθὸ καὶ ἀγαθὸν καὶ δίκαιον πέφυκεν εἶναι τὸ ζῶον. ἐπειδὴ δὲ ἐχρῆν οὐ λογικὸν εἶναι μόνον, καὶ ἐπιτηδείως ἔχον εἰς ἀγαθουργίαν καὶ δικαιοσύνην, ἀλλὰ γὰρ καὶ Ἁγίου Πνεύματος μέτοχον, ἵνα λαμπροτέρους ἔχη τῆς θείας φύσεως τοὺς χαρακτήρας ἐν ἑαυτῷ, καὶ ἐνεφύσησεν αὐτῷ πνοὴν ζωῆς. τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ δι' Υἱοῦ τῆ λογικῆ κτίσει χορηγούμενον Πνεῦμα, καὶ διαμορφοῦν αὐτὴν εἰς εἶδος τὸ ἀνωτάτω, τουτέστι, τὸ θεῖον. ὅτι γὰρ οὐκ εἰς ψυχὴν ἀνθρώπῳ τὸ ἐμφυσηθὲν αὐτῷ γέγονε πνεῦμα, οὔτε μὴν εἰς νοῦν, ὡς οἶονταί τινες, ἐντεῦθεν ἔστιν ἰδεῖν. πρῶτον μὲν γὰρ ὁ ἐμφυσησας νοεῖται ὁ Θεός, τὸ δὲ ἐμφυσηθὲν ἐξ αὐτοῦ πάντως που νοεῖται καὶ ἴδιον αὐτοῦ, ἦτοι τῆς οὐσίας αὐτοῦ. εἶτα πῶς ἂν τὸ ἐκ Θεοῦ Πνεῦμα μετέβαλεν εἰς φύσιν ψυχῆς, ἢ καὶ νοῦς ἐγένετο; ἀμήχανον γὰρ τοῦ τρέπεσθαι τὸ Πνεῦμά ἐστιν. εἰ δὲ δοίη τις εἶναι καὶ κατὰ τροπὴν γενέσθαι ψυχὴν ἢ νοῦν· ὅπερ ἐστὶ τῶν ἀμηχάνων· ἀλλ' ἐκεῖνό γε εὐθὺς ἔστιν ἰδεῖν. εἰ γὰρ εἰς ψυχὴν τῷ ἀνθρώπῳ τὸ θεῖον Πνεῦμα γέγονεν, ἔμεινεν ἂν ἡ ψυχὴ καὶ ὁ νοῦς ἀνεπίδεκτος ἀμαρτίας. εἰ δὲ ὑποπέπτωκεν ἀμαρτίαις εἰς ψυχὴν μεταβεβλημένον τὸ ἐκ Θεοῦ Πνεῦμα, διττὸν αὐτῷ τὸ ἔγκλημα παρ' ἡμῶν ἐπάγεται. πρῶτον μὲν, ὅτι τροπὴν ὑπέμεινε τὴν εἰς ὅπερ οὐκ ἦν, εἶτα πρὸς τούτῳ καὶ ἀμαρτίας αὐτό φαμεν γενέσθαι δεκτικόν. οὐκοῦν ἐψυχώθη μὲν τὸ ζῶον ἀρρήτῳ δυνάμει Θεοῦ, καὶ ἐν ὁμοιώσει τῇ πρὸς αὐτὸν γέγονε, καθ' ὃ πέφυκεν εἶναι καὶ ἀγαθὸν καὶ δίκαιον καὶ ἀρετῆς ἀπάσης δεκτικόν· ἠγιάσθη 554 δὲ μέτοχον ἀποδεδειγμένον τοῦ θείου Πνεύματος ὃ καὶ ἀποβέβληκεν διὰ τὴν ἀμαρτίαν. ἔφη γὰρ που ὁ Θεός ὅτι "οὐ "μὴ καταμείνη τὸ Πνεῦμά μου ἐν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις "διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς σάρκας," τουτέστι, μόνα φρονεῖν τὰ σαρκός.

ἐπειδὴ δὲ ἠυδόκησεν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ Χριστῷ, τουτέστιν εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀναγαγεῖν, τὸ ἀποπτὰν καὶ ἀποφοιτῆσαν ἡμῶν Ἁγιον Πνεῦμα πάλιν ἡμῖν ἀποκαθιστῶν, τοῦτο ἐνεφύσησε τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις,

λέγων "Λάβετε Πνεῦμα Ἅγιον." ἀνανέωσις γὰρ τῆς ἀρχαίας ἐκείνης δωρεᾶς, καὶ τοῦ δοθέντος ἡμῖν ἐμφυσήματος, τὸ διὰ Χριστοῦ γέγονεν, ἀναμορφοῦν ἡμᾶς εἰς ἀγιασμὸν τὸν πρῶτον, καὶ ἀνακομίζον τὴν ἀνθρώπου φύσιν, ὡς ἐν ἀπαρχῇ τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις, εἰς τὸν ἄνωθεν καὶ ἐν πρώτῃ κατασκευῇ δοθέντα ἡμῖν ἀγιασμόν. Εἰ ἕτερον τὸ κατ' εἰκόνα καὶ ἕτερον τὸ καθ' ὁμοίωσιν ἢ ταῦτόν· φασι γὰρ, ὅτι τὸ μὲν Κατ' εἰκόνα ἐλάβομεν εὐθὺς κτισθέντες, τὸ δὲ Καθ' ὁμοίωσιν, οὐ, τετήρηται δὲ παρ' ἡμῖν εἰς αἰῶνα τὸν μέλλοντα. διὸ, φησὶ, γέγραπται "Ὅταν ὁ Χριστὸς φανερωθῇ, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα." καὶ πάλιν εἴρηται, φησὶν "Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν ἡμετέραν," καὶ μετὰ τὴν τοῦ ἀνθρώπου δημιουργίαν εἴρηκε "Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα ἑαυτοῦ ἐποίησεν αὐτόν," σιωπήσας ἐνταῦθα τὸ Καθ' ὁμοίωσιν, ἵνα δείξῃ, φησὶ, μήπω ἡμᾶς τοῦτο δεδέχθαι, τετηρηῆσθαι δὲ ἡμῖν ἐν τῇ μακαρίᾳ ἐκείνῃ ζωῇ.

555 ΕΠΙΛΥΣΙΣ. Εἰ μὲν ἕτερον καὶ ἕτερον εἶναί φασι τὸ Κατ' εἰκόνα, καὶ καθ' ὁμοίωσιν, διδασκέτωσαν τὴν διαφοράν. διακείμεθα γὰρ ἡμεῖς, ὡς οὐδὲν ἕτερον τὸ Κατ' εἰκόνα δηλοῖ, πλὴν ὅτι Καθ' ὁμοίωσιν, καὶ ὁμοίως τὸ, καθ' ὁμοίωσιν, τὸ καὶ Κατ' εἰκόνα· τὴν δὲ γε πρὸς Θεὸν ὁμοίωσιν ἐλάχομεν ἐν πρώτῃ κατασκευῇ, καὶ ἔσμεν εἰκόνες Θεοῦ. δεκτικὴ γὰρ, ὡς ἔφη, ἡ τοῦ ἀνθρώπου φύσις ἐστὶ καὶ ἀγαθότητος καὶ δικαιοσύνης καὶ ἀγιασμοῦ, καὶ τὴν ἐν τούτοις ἔφεισιν ἐγκαταβεβλημένην ἔχει παρὰ Θεοῦ. καὶ τοῦτο ἔστιν ἐντεῦθεν ἰδεῖν. ἡ ἐκτροπὴ γέγονε τῇ ἀνθρώπου διανοίᾳ, οὐκ ἀπὸ γε τῶν φαύλων εἰς τὸ ἀγαθόν, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ πρὸς τὸ φαῦλον. πρῶτον οὖν ἐκεῖνο προὑποκεῖσθαι χρή, ὃ δὴ καὶ ἀφέντες ἐκτετράμμεθα. ὅτι γὰρ ἐνεσπάρη τῇ τοῦ ἀνθρώπου ψυχῇ ἐκ πρώτης κατασκευῆς παντὸς ἀγαθοῦ ἔφεισις τε καὶ προθυμία καὶ γνῶσις, σαφηνιεῖ λέγων ὁ πάνσοφος Παῦλος "Ὅταν γὰρ ἔθνη τὰ "μὴ νόμον ἔχοντα φύσει τὰ τοῦ νόμου ποιῶσιν, οὗτοι νόμον "μὴ ἔχοντες ἑαυτοῖς εἰσὶ νόμος, οἵτινες ἐνδείκνυνται τὸ "ἔργον τοῦ νόμου γραπτὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, συμ"μαρτυρούσης αὐτῶν τῆς συνειδήσεως." εἰ δὲ καὶ τοῖς ἔθνεσι τοῖς ἔξω νόμου, φυσικῶς ἐνεστι τὸ εἰδέναι νόμον, ἦτοι τοῦ νομοθέτου τὸν σκοπὸν· δηλὸν ἔσται παντὶ τῷ λοιπὸν, ὅτι δικαία καὶ ἀγαθὴ γέγονεν ἐν ἀρχαῖς ἢ ἀνθρώπου φύσις, 556 καὶ εἰς τοῦτο παρήχθη παρὰ Θεοῦ, τὴν αὐτοῦ φοροῦσα μὀρφωσιν καὶ τῆς ἀγαθότητος εἰκόνα. καὶ γὰρ ἦν ἅγιος ὁ πρῶτος τῆς ἀνθρώπου ζωῆς χρόνος· παρεισβαλοῦσης δὲ τῆς ἀμαρτίας, οἱ τῆς πρὸς Θεὸν ὁμοιώσεως χαρακτῆρες οὐκ ἔτι λαμπροὶ μεμενήκασιν ἐν ἡμῖν. ἐπειδὴ δὲ γέγονεν ἄνθρωπος ὁ Μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος, ἀγία πάλιν ἢ ἀνθρώπου γέγονεν φύσις, ἀναμορφουμένη πρὸς αὐτὸν δι' ἀγιασμοῦ καὶ δικαιοσύνης. οὕτω που φησὶν ὁ πάνσοφος Παῦλος ὅτι "Ἡμεῖς δὲ πάντες ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν "Κυρίου κατοπτριζόμενοι, τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφοῦ"μεθα ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ κυρίου πνεύματος." ὁ δὲ κύριος τὸ πνεῦμά ἐστιν." οὐκοῦν ἀνανέωσις καὶ οἶον ἀναπλασμός τῇ ἀνθρώπου φύσει γέγονεν ἐν Χριστῷ, καταρρύθμιζομένης ἡμῶν τῆς σαρκὸς εἰς ἀγίαν ζωὴν ἐν Πνεύματι. εἰ δὲ ἔφη που τὸ ἱερὸν γράμμα, ὅτι πεποίηκεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἑαυτοῦ, σεσίγηκε δὲ τὸ Καθ' ὁμοίωσιν, ἐννοῆσαι χρή ὅτι ἠρκέσθη τὸ Κατ' εἰκόνα εἰπεῖν, ὡς οὐδὲν ἕτερον δηλοῦντος τοῦ καθ' ὁμοίωσιν. περιττὸν γὰρ τὸ λέγειν ὅτι τοῦτο ἡμῖν τετήρηται εἰς αἰῶνα τὸν μέλλοντα. Θεοῦ γὰρ εἰπόντος ὅτι Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν, τίς ὁ φάναι τολμῶν ὅτι γέγονε μὲν κατ' εἰκόνα, οὐ μὴν ἔτι καθ' ὁμοίωσιν; ὅμοιοι δὲ ἐσόμεθα τῷ Χριστῷ κατὰ γε τὴν ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ ἐπέκεινα γενέσθαι θανάτου, καὶ μὴν καὶ κατὰ τὴν δόξαν ἦν ἂν ἡμῖν αὐτὸς χαρίσαιτο. γράφει γὰρ πάλιν ὁ ἀπόστολος Παῦλος ποτὲ μὲν 557 ὅτι "Ἀπεθάνετε γὰρ, καὶ ἡ ζωὴ ὑμῶν κέκρυπται σὺν τῷ "Χριστῷ ἐν τῷ Θεῷ· ὅταν ὁ Χριστὸς φανερωθῇ ἢ ζωὴ "ὑμῶν, τότε καὶ ὑμεῖς σὺν αὐτῷ φανερωθήσεσθε ἐν

δόξη," ποτέ δὲ πάλιν "Ὅς μετασχηματίζει τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν, ὥστε γενέσθαι σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ." ἐπεὶ καὶ νῦν οὐκ ἐσμὲν ἔξω τοῦ εἶναι καθ' ὁμοίωσιν αὐτοῦ, εἴπερ ἐστὶν ἀληθές, ὡς ἐν ἡμῖν μορφοῦται διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. γράφει γὰρ πάλιν Γαλάταις ὁ Παῦλος "Τεκνία οὐς πάλιν ὠδίνω, ἄχρις οὗ μορφωθῆ Ἐχριστὸς ἐν ὑμῖν." ὅταν γὰρ ἑαυτοὺς πιστοὺς καὶ ἁγίους τηρήσωμεν, τότε ἐν ἡμῖν ὁρᾶται μορφοῦμενος, καὶ ταῖς ἡμετέραις διανοίαις τοὺς ἑαυτοῦ χαρακτῆρας νοητῶς ἐναστράπτων.

Ὅτι οὐκ ἐσμὲν, φησὶν, εἰκὼν Θεοῦ, ἀλλ' εἰκὼν εἰκόνας. ὁ μὲν γὰρ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατὴρ, εἰκὼν αὐτοῦ ἐστίν· ὁ δὲ ἄνθρωπος οὐ τοῦ ἀρχετύπου εἰκὼν, ἀλλὰ τῆς εἰκόνας, τουτέστι τοῦ Υἱοῦ, ὡς εἶναι ἡμᾶς εἰκόνα εἰκόνας. οὐ γὰρ εἴρηται, φησὶν, ὅτι εἰκόνα ἑαυτοῦ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ κατ' εἰκόνα, ἵνα ἢ ὁ ἄνθρωπος κατ' εἰκόνα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, τουτέστι, εἰκὼν τοῦ Υἱοῦ, ὅπερ ἐστὶν εἰκὼν εἰκόνας.

ΕΠΙΛΥΣΙΣ. Εἰδούς μὲν ἐπέκεινα παντὸς καὶ φαντασίας σωματικῆς ἢ θεία τε ἐστὶ καὶ ὁμοούσιος Τριάς. πιστεύειν δὲ χρή, ὅτι ὁ Πατὴρ ἐν τῷ Υἱῷ ἐστὶ καὶ ὁ Υἱὸς ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ ὁ τὸν Υἱὸν ἐωρακῶς ἐώρακε τὸν Πατέρα· ὁρᾶται δὲ καὶ ὁ Υἱὸς 558 ἐν τῷ ὁμοουσίῳ Πνεύματι. γέγραπται γὰρ ὅτι "Ὁ δὲ κύριος τὸ πνευμά ἐστιν." ἔνθα δὲ ὅλως οὐσίας ταυτότης, ἐκεῖ που πάντως εἶη ἂν τὸ παραλλάττον οὐδέν. ἀλλ' ὅπερ ἂν εἶναι νοῆς τὸν Πατέρα, τοῦτό ἐστὶ καὶ ὁ Υἱὸς, δίχα μόνου τοῦ εἶναι πατήρ· καὶ ὅπερ ἂν ὑπολάβῃς εἶναι τὸν Υἱὸν, τοῦτό ἐστὶ καὶ τὸ Πνεῦμα, δίχα μόνου τοῦ εἶναι υἱός. ὑφέστηκε μὲν γὰρ τῶν ὠνομασμένων ἕκαστον ἰδιοσυστάτως, καὶ ἔστιν ἀληθῶς ὅπερ εἶναι λέγεται· ἢ δὲ εἰς πᾶν ὀτιοῦν ὁμοιότης τῆς ἁγίας Τριάδος ἀπαραλλάκτως ἔχει. οὐκοῦν κἂν εἰ γέγονε κατ' εἰκόνα τοῦ Υἱοῦ ὁ ἄνθρωπος, καὶ οὕτως ἐστὶ κατ' εἰκόνα Θεοῦ. ὅλης γὰρ αὐτῷ τῆς ὁμοουσίῳ Τριάδος οἱ χαρακτῆρες ἐλλάμπουσιν, ἅτε δὴ καὶ μιᾶς οὔσης τῆς κατὰ φύσιν θεότητος τῆς ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ Ἁγίῳ Πνεύματι. γράφει γοῦν ὁ θεσπέσιος Μωσῆς "Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν." τὸ δὲ ἡμετέραν, οὐχ ἐνὸς δήλωσιν ἔχει προσώπου, διὰ τοι τὸ ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν εἶναι τὸ τῆς θείας καὶ ἀρρήτου φύσεως πλήρωμα. περιττὸν οὖν ἄρα τὸ περιεργάζεσθαι καὶ ἰσχυροεπεῖν καὶ λέγειν, ὅτι οὐ τοῦ Θεοῦ μᾶλλον ἐσμὲν εἰκόνας, οὐδὲ τοῦ ἀρχετύπου, ἀλλὰ τῆς τοῦ Θεοῦ εἰκόνας· ἀρκεῖ δὲ τὸ πιστεύειν μετὰ ἀπλότητος, ὅτι κατὰ θείαν εἰκόνα γεγόναμεν, τὴν πρὸς Θεὸν λαβόντες μόρφωσιν φυσικῶς. εἰ δὲ χρή τι καὶ οὐκ ἀπιθάνως εἰπεῖν, ἀναγκαῖον ἦν ἡμᾶς μέλλοντας υἱοὺς ὀνομάζεσθαι Θεοῦ, κατ' εἰκόνα τοῦ Υἱοῦ γενέσθαι μᾶλλον, ἢ ἡμῖν ἐμπρέπη καὶ ὁ τῆς υἰότητος χαρακτήρ.

559 Ὅτι ἐν τῇ μελλούσῃ καταστάσει τὸ λογιστικὸν ἔχουσα ψυχὴ, καὶ διὰ τοῦτο γνώσεως οὐκ ἀμοιροῦσα, προκόπτει· οἱ δ' ἕτεροι εἰ προκοπὴν ἔξει φασὶν ἢ ψυχὴ, πάντως ὅτι καὶ μείωσιν καὶ πάθος καὶ φθοράν· ἐκ τούτου καὶ θάνατον, καὶ ἀναβίωσιν αὐθις.

ΕΠΙΛΥΣΙΣ. Οἱ ταῦτα διενθυμούμενοι, ἀγνοεῖν εἰκόνασιν τὴν δοθησομένην χάριν τῇ τοῦ ἀνθρώπου φύσει μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀναβίωσιν. εἰ γὰρ δεῖ "τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι τὴν ἀφθαρσίαν," καὶ ἀποδύσασθαι τὴν φθοράν, συναποβαλοῦμεν δηλονότι τῇ φθορᾷ καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς πάθη· ταῦτα δὲ ἐστὶν ἐπιθυμία πᾶσα σαρκική· καὶ μεταστησόμεθα λοιπὸν εἰς ἁγίαν καὶ πνευματικὴν ζωὴν, νέμοντος ἡμῖν τὸ ἀραρὸς ἐν τούτοις τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ. εἰ γὰρ νῦν τὸν ἀρράβωνα τοῦ Πνεύματος ἔχοντες ἁγίως πολιτευόμεθα, τίνες ἐσόμεθα λαβόντες τὸ πλήρες; ὅπου δὲ

πλήρως Πνεύματος, ἐκεῖ που πάντως καὶ ἀσφάλεια νοῦ καὶ καρδίας ἐδραιότητος, τῆς ὁρώσης εἰς τὸ ἀγαθὸν καὶ εἰς ἀκραιφνή θεοπτίαν. οὐκοῦν ἐσόμεθα μὲν ἑαυτῶν ἀμείνους, ἀποδυσάμενοι τὴν φθορὰν, καὶ πνευματικὸν ἔχοντες τὸ σῶμα, τουτέστιν εἰς μόνον βλέπον τὰ τοῦ Πνεύματος· κλόνος δὲ ὁ καταβιβάζων ἡμᾶς εἰς φαυλότητα οὐδεὶς ἔσται τὸ τῆνικαδε, συνέχοντος ἡμᾶς εἰς τὸ ἑαυτοῦ θέλημα τοῦ Δημιουργοῦ διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καθάπερ ἀμέλει καὶ τοὺς ἀγίους ἀγγέλους. τοιοῦτόν τι Χριστὸς ἀπεφήνατο εἰπὼν "Ἐν τῇ ἀναστάσει οὔτε 560 "γαμοῦσιν οὔτε γαμίζονται, ἀλλ' ὡς ἄγγελοι Θεοῦ εἰσιν ἐν "τῷ οὐρανῷ."

Διὰ τί ἐν τῷ Ἀδὰμ ἀποθνήσκοντες, πατρικὴν εὐθύνομεν δίκην, καὶ τὴν ἐκείνου παράβασιν ἕκαστος χρεωστῆ· ἐν δὲ τῷ Χριστῷ ζωοποιηθεὶς ὁ ἐμὸς πατήρ καὶ διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καθαρθεὶς τῆς τε προπατορικῆς ὀφλήσεως καὶ τῆς ἰδίας πλημμελείας, οὐ μετέδωκέ μοι τῆς καθαρότητος τῷ γεννηθέντι, οὔτε ὦνησέ με τῆς εἰς αὐτὸν δικαιοσύνης ἢ χάριτος, καίτοι ὑπερισχύουσα κατὰ τῆς ἀμαρτίας;

ΕΠΙΛΥΣΙΣ. Ἐξετάσαι χρὴ πῶς εἰς ἡμᾶς ὁ προπάτωρ Ἀδὰμ παρέπεμψε τὴν ἐπενεχθεῖσαν αὐτῷ διὰ τὴν παράβασιν δίκην. ἤκουσεν "Ὅτι γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύση," καὶ φθαρτὸς ἐξ ἀφάρτου γέγονε, καὶ ὑπῆνέχθη τοῖς τοῦ θανάτου δεσμοῖς. ἐπειδὴ δὲ εἰς τοῦτο πεσὼν ἐπαιδοποίησεν, οἱ ἐξ αὐτοῦ γεγονότες ὡς ἀπὸ φθαρτοῦ φθαρτοὶ γέγοναμεν. οὕτω καὶ ἐσμεν τῆς ἐν Ἀδὰμ κατάρας κληρονόμοι. οὐ γὰρ πάντως ὡς σὺν ἐκείνῳ παρακούσαντες τῆς θείας ἐντολῆς ἧς ἐδέξατο τετιμωρήμεθα, ἀλλ' ὅτι, ὡς ἔφην, θνητὸς γεγονὼς, εἰς τὸ ἐξ αὐτοῦ σπέρμα παρέπεμψε τὴν ἀράν· θνητοὶ γὰρ γέγοναμεν ἐκ θνητοῦ· ὁ δὲ γε Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς χρηματίσας δευτέρως Ἀδὰμ, καὶ ἀρχὴ τοῦ γένους ἡμῶν δευτέρα μετὰ τὴν πρώτην, ἀνεμόρφωσεν ἡμᾶς εἰς ἀφθαρσίαν, προσ 561 βαλὼν τῷ θανάτῳ, τῇ ἰδίᾳ σαρκὶ καταργήσας αὐτὸν, καὶ λέλυται τῆς ἀρχαίας ἀρᾶς ἢ δύναμις ἐν αὐτῷ. διὰ τοῦτο φησὶν ὁ πάνσοφος Παῦλος, ὅτι ὡσπερ "δι' ἀνθρώπου ὁ "θάνατος, οὕτω καὶ δι' ἀνθρώπου ἀνάστασις νεκρῶν," καὶ πάλιν "Ὡσπερ ἐν τῷ Ἀδὰμ πάντες ἀποθνήσκουσιν, οὕτω "καὶ ἐν τῷ Χριστῷ πάντες ζωοποιηθήσονται." οὐκοῦν ἢ καθόλου καὶ γενικωτάτη δίκη διὰ τῆς ἐν Ἀδὰμ παραβάσεως ἢ φθορὰ καὶ ὁ θάνατός ἐστιν· ὁμοίως ἢ κατὰ πάντων καὶ γενικωτάτη λύτρωσις ἐν Χριστῷ τετέλεσται. ἀπεδύσατο γὰρ ἢ ἀνθρώπου φύσις ἐν αὐτῷ τὸν ἐπιρριφέντα αὐτῇ θάνατον, διὰ τοῦ γενέσθαι φθαρτὸν τὸν πρῶτον ἄνθρωπον. ὁ δὲ ἐκάστου ἡμῶν πατήρ, κὰν ἀγιασθῇ διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ κομίσηται τῶν πλημμελημάτων τὴν ἄφεσιν, οὐ παραπέμψει καὶ εἰς ἡμᾶς τὸ δῶρον. εἷς γὰρ ἐστὶν ὁ πάντας ἀγιάζων καὶ δικαίων καὶ ἀνακομίζων εἰς ἀφθαρσίαν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς, καὶ εἰς πάντας ἐν ἴσῳ δι' αὐτοῦ καὶ παρ' αὐτοῦ τὸ δῶρον ἔρχεται. ἕτερον δὲ ἐστὶν ἀμαρτίας ἄφεσις, καὶ ἕτερον θανάτου λύσις, καὶ ἕκαστος μὲν τῶν ἰδίων πλημμελημάτων κερδαίνει τὴν ἄφεσιν ἐν Χριστῷ διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· κοινῇ δὲ ἅπαντες ἀπαλλαττόμεθα τῆς ἐν ἀρχαῖς ἐπενεχθείσης ἡμῖν δίκης, τῆς τοῦ θανάτου φημὶ δραμούσης εἰς ἅπαντας, καθ' ὁμοιότητα τοῦ πρώτου πεσόντος εἰς θάνατον. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ὁ πάνσοφος Παῦλος φησὶν, ὅτι "ἐβασίλευσεν ὁ θάνατος ἀπὸ Ἀδὰμ καὶ μέχρι "Μωυσέως καὶ ἐπὶ τοὺς μὴ ἀμαρτήσαντας ἐπὶ τῷ ὁμοίῳ" ματι τῆς παραβάσεως Ἀδὰμ·" μέχρι γὰρ νόμου κεκράτηκεν 562 ἢ τοῦ θανάτου δίκη. Χριστοῦ δὲ λοιπὸν ἀναλάμψαντος, εἰσβέβηκεν ἢ δικαιοσύνη, δικαιοῦσα χάριτι, καὶ ἀποσοβοῦσα τῶν ἡμετέρων σωμάτων τὴν φθορὰν.

Εἰ γέγονεν ἢ ἀνάστασις ἤδη, ἦν εἶδεν Ἰεζεκιήλ ὁ προφήτης· ἠνίκα προσῆλθεν ὅστοῦν πρὸς ὅστοῦν, καὶ ἀρμονία πρὸς ἀρμονίαν, καὶ σὰρξ καὶ δέρμα καὶ τρίχες καὶ

πνεῦμα, καὶ ὥφθη ἀνάστασις πληθῆος πολλῆς, ἢ εἰκόνα τῆς μελλούσης καθολικῆς ἀναστάσεως ἔσεσθαι ἔδειξεν ἡμῖν ἢ θεία γραφή ἐν ὄπτασίᾳ προφητικῇ.

ΕΠΙΛΥΣΙΣ. Τὰ μεγάλα τῶν πραγμάτων καὶ διὰ τὴν τοῦ περὶ αὐτὰ θαύματος ὑπερβολὴν ἐν ὑποψίαις ὄντα τοῦ καὶ ἀπιστηθῆναι πρὸς τινῶν, οὐ διὰ μόνης ἀπαγγελίας ἐδιδάσκοντο κατὰ καιροὺς οἱ προφηταί, τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐναστράπτοντος αὐτοῖς τὴν ἐκάστου γνῶσιν· ἀλλὰ γὰρ καὶ αὐτοῖς ἐώρων πράγμασιν, ἵνα πρὸ τῶν ἄλλων αὐτοὶ πιστεύσαντες, διαθεῖεν οὕτως καὶ τοῖς ἑτέροις. ἐπαγγειλάμενος τοίνυν ὁ τῶν ὄλων Θεὸς καὶ τοὺς ἤδη τεθνεώτας ἐπὶ τῆς Βαβυλωνίων ἀνακομίζειν εἰς Ἱερουσαλήμ, οὐχὶ δήπου πάντως τὴν ἐπὶ γῆς, ἀλλὰ τὴν ἄνω καὶ ἐν τοῖς οὐρανοῖς νοουμένην ἔδειξεν ἐναργῶς τῷ προφήτῃ τὴν ἀνάστασιν, καὶ τίνα τρόπον ἔσται κατὰ καιροῦς· ἦν ἤδη καὶ ὁ θεσπέσιος Δαυεὶδ προανεφώνει λέγων περὶ ἡμῶν, ἦτοι περὶ ἀνθρώπου παντός "Ἀποστρέψαντος δέ σου τὸ πρόσωπον ταραχθήσονται, καὶ εἰς τὸν 563 "χοῦν αὐτῶν ἐπιστρέψουσιν. ἔξαποστελεῖς τὸ πνεῦμά σου "καὶ κτισθήσονται, καὶ ἀνακαινιεῖς τὸ πρόσωπον τῆς γῆς." προσκεκρουκότες μὲν γὰρ ἐν Ἀδὰμ διὰ τὴν παράβασιν, ἐν ἀποστροφῇ γεγόναμεν παρὰ Θεῷ. καὶ ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας εἰς τὸν ἑαυτῶν χοῦν ὑπεστρέψαμεν, ἐπάρατοι γεγονότες. ἔφη γὰρ ὁ δημιουργός "Ὅτι γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ." ἀλλ' ἐν ἐσχάτοις τοῦ αἰῶνος καιροῖς, ἐν δυνάμει τοῦ ζωοποιοῦ Πνεύματος, ἐν Χριστῷ πάντας ἐγερεῖ τοὺς νεκροὺς ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ. ὅτι δὲ οὕτω γέγονεν ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν, ἀλλ' ἔσται κατὰ καιροῦς, πιστώσεται γράφων ὁ πάνσοφος Παῦλος, ὅτι Ὑμέναιος καὶ Ἀλέξανδρος περὶ τὴν πίστιν ἐναυάγησαν, λέγοντες ἤδη τὴν ἀνάστασιν γεγονέναι. εἰ δὲ ὁ τοῦτο λέγων τὴν ἐπὶ τῇ πίστει ναυαγίαν ὑπομένει, δῆλον ἂν εἴη λοιπὸν ὅτι τὴν τῆς ἀναστάσεως δύναμιν ὡς ἐν θεωρίᾳ προφητικῇ θεάεται χρησίμως ὁ μακάριος προφήτης Ἰεζεκιήλ.

Πρὸς τοὺς λέγοντας, ὅτι ἐκάστῳ ἀνταπόδοσις ἐκκληρώθη ἀξία· οὐ γὰρ εἶπεν ὁ Σωτὴρ, ὅτι πτωχὸς τις ἀνθρώπος, ἀλλὰ Λάζαρος, ἵνα τῇ προσηγορίᾳ δείξῃ πείρα καὶ ἀληθείᾳ ταύτην πεπράχθαι.

564 ΕΠΙΛΥΣΙΣ. Τὴν κρίσιν ἔσεσθαι μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν ἢ θεία πανταχοῦ λέγει γραφή. ἀνάστασις δὲ οὐκ ἔσται, μὴ αὖθις ἡμῖν ἐπιφοιτήσαντος τοῦ Χριστοῦ ἐξ οὐρανῶν ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς μετὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων. οὕτω καὶ ὁ πάνσοφος Παῦλος φησιν " Ὅτι αὐτὸς ὁ Κύριος ἐν κελεύσματι ἐν φωνῇ "ἀρχαγγέλου καὶ ἐν σάλπιγγι Θεοῦ καταβήσεται ἀπ' οὐρανοῦ. σαλπύσει γὰρ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐν Χριστῷ ἐγερθήσονται ἄφθαρτοι." οὕτω τοίνυν ἐξ οὐρανοῦ καταβεβηκὸς τοῦ πάντων Κριτοῦ, οὐδὲ ἢ τῶν νεκρῶν γέγονεν ἀνάστασις. εἶτα πῶς οὐκ ἀπίθανον ἐννοεῖν, ὅτι γέγονεν ἤδη τισὶν ἀνταπόδοσις ἢ πονηρῶν ἔργων ἢ ἀγαθῶν; ἔστι τοίνυν παραβολῆς τρόπος ἐσχηματισμένος ἀστείως, τὰ τε ἐπὶ τῷ πλουσίῳ καὶ τῷ Λαζάρῳ εἰρημένα παρὰ Χριστοῦ. ἔχει δὲ ὁ λόγος, ὡς ἡ Ἑβραίων παράδοσις ἔχει, Λάζαρον εἶναι τίνα κατ' ἐκεῖνο καιροῦ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἐσχάτην νοσοῦντα πτωχείαν καὶ ἀρρώστιαν, οὗ καὶ μνημονεῦσαι τὸν Κύριον, ὡς εἰς παράδειγμα λαμβάνοντα καὶ αὐτὸν εἰς ἐμφανεστέραν τοῦ λόγου δῆλωσιν. οὕτω τοίνυν ἐξ οὐρανῶν καταφοιτήσαντος τοῦ πάντων Σωτῆρος Χριστοῦ, οὔτε ἀνάστασις γέγονεν, οὔτε πράξεως ἀντίδοσις ἠκολούθησέ τισιν, ἀλλ' ὡς ἐν εἰκόνι, τῇ παραβολῇ γέγραπται πλούσιος καὶ τρυφῶν καὶ ἀφιλοκτίρμων, καὶ πένης ἐν ἀρρώστια· ἴν' εἶδειεν οἱ τὸν ἐπὶ 565 γῆς ἔχοντες πλοῦτον, ὡς εἰ μὴ βουλευθεῖεν εἶναι χρηστοὶ καὶ εὐμετάδοτοι καὶ κοινωνικοὶ, καὶ ταῖς τῶν πενήτων ἀνάγκαις ἐπικουρεῖν ἔλοιντο, δεινῇ καὶ ἀφύκτω περιπεσοῦνται δίκῃ.

Εἰ ὁ τῶν ὅλων Θεὸς τὰ γινόμενα ἤδη καὶ πραχθέντα δύναται ποιῆσαι μὴ γενέσθαι ποτὲ, κατὰ τό "Οὐκ ἀδυνατήσῃ αὐτῷ πᾶν ῥήμα." οὐ γὰρ λέγομεν ὡς μὴ γενόμενα, ἀλλὰ μὴ γεγενῆσθαι τὴν ἀρχὴν· οἷον, εἰ τὴν πόρνην δύναται παρθένον ἐκ κοιλίας μητρὸς ποιῆσαι, ἵνα μὴ πόρνη ἦ ἢ πορνεύσασα, ὅτι "τὰ παρὰ ἀνθρώποις ἀδύνατα δυνατὰ "παρὰ τῷ Θεῷ."

ΕΠΙΛΥΣΙΣ. Ζητεῖσθαι χρὴ παρ' ἡμῶν τὴν τοῦ Θεοῦ δύναμιν, εἰ μεγάλη καὶ ἀξιάγαστος, ὅτε τὸ δρώμενόν ἐστιν οὐκ ἀπεικὸς τῇ θείᾳ δόξῃ. οὐ γὰρ ὅτι πάντα δύναται, διὰ τοῦτο καὶ τῶν ἀτόπων ἐργάτην αὐτὸν ὀρᾶσθαι προσήκει. ἐννοῶμεν γὰρ ὅτι ἄτοπὸν ἐστὶ τὸ λέγειν Εἰ δύναται ὁ Θεὸς ἑαυτὸν ποιῆσαι μὴ εἶναι Θεόν, εἰ δύναται ἑαυτὸν ποιῆσαι ἀμαρτίας δεκτικόν, εἰ δύναται ἑαυτὸν ποιῆσαι μὴ εἶναι ἀγαθὸν ἢ ζωὴν ἢ δίκαιον. δεῖ τοίνυν παραιτεῖσθαι παντὶ σθένει τὰς ἀτόπους οὕτω τῶν ἐρωτήσεων. διὰ τί δὲ ὁ Θεὸς οὐ δύναται τὴν πορνεύσασαν ποιῆσαι μὴ γεγενῆσθαι ποτε πόρνην; ὅτι οὐ δύναται τὸ 566 ψεῦδος ἀλήθειαν ποιῆσαι. καὶ οὐκ ἀσθενείας ἔγκλημα τοῦτο, ἀλλὰ φύσεως ἀπόδειξις, οὐκ ἀνεχομένης τι παθεῖν ὃ μὴ αὐτῇ πρέπει· ἀλλότριον δὲ Θεοῦ τὸ ψεῦδος παντελῶς, ψεῦσμα γὰρ ἐστὶ τὸ τὴν πορνεύσασαν ποιῆσαι μὴ πορνεῦσαί ποτε.

Δεῖ δὲ, ὡς ἔφην, τὰς οὕτως εὐήθεις τῶν ἐρωτήσεων καὶ πολὺ τὸ ἄτοπον ἐχούσας μὴδὲ προσίεσθαι τὴν ἀρχὴν· ταῦτα οὐδὲ ἐγγράφως ἐχρῆν γενέσθαι, ὑπὲρ δὲ τοῦ τὴν σὴν εὐλάβειαν καθ' ἑαυτὴν ἐντυχούσαν εὐ ἔχουσας τὰς ἑαυτῆς ἐννοίας, ἥδιν τὰ ἐφ' ἐκάστῳ τῶν κεφαλαίων ὡς ἔνι σαφηνίσαι προεθυμήθην.